

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Va-yiḳra

Shelomoh ben Yitṣḥaq

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

כה

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9951

מפסיר כא ומכה בהמה ישלמנה ומכרה אדם
 יומת : כב משפט אחד יהיה לכם בגר
 באזרח יהיה כי אני יהוה אלהיכם :
 כג וידבר משה אל־בני ישראל ויציאו
 את־המקלל אל־חוץ למחנה וירגמו
 אותו אבן ובגד־ישראל עשו כאשר צוה
 יהוה את־משה :

כא ודיקטול בעינא ישלמינה ודיקטול
 אינשא יתקטול : כב דינא חד ידני לכון
 בגיורא כי ציבא יהי ארי אנא יי אלתבון :
 כג ומדיל משה עם־בני ישראל ואפיסקו
 ית־דארניה למברא למשדיתא ורגמו יתיה
 אבנא ובגדי־ישראל עברו כמא דפסקר יי
 ית־משה :

קב"ד . עויאל סימן . ומטורין והכהנים
 הלויים ביחזקאל בסומן ס"ד :

פ פ פ

כה אַיִדְבֵר יהוה אל־משה בהר סיני לאמר :
 ב דַּבֵּר אל־בני ישראל ואמרת
 אֲלֵהֶם כִּי תבוא אל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נוֹרָא
 לָכֶם וּשְׁבַתָּה הָאָרֶץ שֶׁבַת לַיהוָה : ג שֵׁשׁ
 שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךְ וּשְׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר כְּרִמְךָ
 וְאִסַּפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ : ד וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִת
 שְׁבַת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ שְׁבַת לַיהוָה שָׂדֶךְ
 לֹא תִזְרַע וְכְרִמְךָ לֹא תִזְמַר : ה אֶת־סְפִיחַ
 קִצְיֹרֶךְ לֹא תִקְצֹר וְאֶת־עֲנָבֵי גִזְרֶךְ לֹא תִבְצֹר
 שְׁנַת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ : ו וְהָיְתָה שְׁבַת
 הָאָרֶץ לָכֶם לֶאֱכֹלָה לָךְ וּלְעִבְדְּךָ וְלִאֲמָתְךָ
 וְלִשְׂכִירֶךָ וְלִתּוֹשֵׁב הַנָּהָרִים עִמָּךְ :
 ז וּלְבַהֲמֹתֶיךָ וּלְחַיֵּה אֲשֶׁר בְּאָרְצְךָ תִּהְיֶה

א וּמְלִיל יי עם־משה בטורא דסיני
 למימר : ב מליל עם־בני
 ישראל ותימר להון ארי תיעדון לארעה
 דאנא יהיב לכון ותשמיט ארעה שמיטתא
 קדם־יי : ג שיית שנין תזרע חקלך ושיית
 שנין תכסה כרמך ותכטוש ית־עללתה :
 ד ובשתא שביעתא גיח שמיטתא יהי
 לארעה דתשמיט קדם־יי חקלך לא תזרע
 וכרמך לא תכסה : ה ית כמא דחצרך
 לא תחצד וית־ענבי שבךך לא תקטוף
 שנת שמיטתא יהי לארעה : ו ורחי
 שמיטת ארעה לכון למיכל לך ולעבדך
 ולאמתך ולאנירך ולתוהבך דב־דין עמך :
 ז ולבעירך ולחיתא דבארעך תהי כל־
 עללתא

שכ"ו שכ"ו
 שכה שכט
 ת

כל
 רש"י

שנין איתו כעבך לך כתיב בו לשון כתיב דבר הכתוב חיד ליד : (כא) ומכה בהמה ישלמנה . למיכלה דבר כתיב בהמה
 וכלן דבר בעונתה כה חבורה : ומכה אדם יומת . אפילו לא חרבו אלא יגעה בו חבורה סלח לחומר כלן כפש ובמכה אכיו וחיו
 דבר הכתוב וכל להקישו לחכה בהמה חכ חכה בהמה וחיים חף חכה אכיו וחיו וחיים חרע לחכה לחחר חיים לפי פתיחוהו חקלללו
 לחחר חיים חורך לומר חכה חטור ויהי ככחיה החכלה חס חן חכלה חן חלוחין חף חכה אכיו וחיו חיים חיה עד שיגעה
 דוחבורה : (כב) אני יי אלהיכם אלהי כלכם כזה אלהיחיה ימי וליכם כד חתי עיתך חייגל חרים : (כג) ובני ישראל עשו
 כל המנוה האמור בסקילה במקום אחד דחייב קניעה ותלוייה : חסלת פרשת אמור לחזור

יתחב ביה : כא רמא דקטול בעירא ישלטינה רמא דקטול אינשא יתקטל : כב דינא תרא וגו
ארום וגו : כג ומליל וגו מרגזא למברא למשרתא ואטלא יהיה אכניו רבני ישראל עבדו למסמך ידירון
רלמדחף רלמצלב רלמקבור היקמא דפקיד ינת משה :

פ

פ

פ

וידבר א ומליל י עם משה בטורא דסיני למימר : ב מליל וגו ארום תיעלון וגו : ג שירת שנין
הקצרו תקליכון ושית שנין תקורון קרמיכון ותקנשו ית עללהא : ד רבשהא שביעתא גיח
רשמיטתא יהי לארעא די משמיט תרם י תקליכון לא תקרעון וברמיכון לא תקורון : ה ית בתי שביק סצדכון
לא תקצדון ית עגבי דרופיכון לא תקטפון שנת וגו : ו ותחי שמטת וגו : ז ולקעירך ולתימתא די בארעך
ונחי

רשי

(א) בהר סיני . מה ענין שמיטה אל הר סיני והלא כל המצות נאמרו וסיני אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה
ודקדוקיה אסיני אף כלן נאמרו כללותיה ודקדוקיה חסיני כך שניה כ"כ . וכל שקך פירושה לפי שלא מצינו שמטת
קרקעות משמית בערעות מואב כמשנה תורה למדנו שכללותיה ופרטותיה כלן נאמרו וסיני וכל הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדבר
למשה שחסיני היו כלם כללותיה ודקדוקיה וחזרו ונשנו בערכות מואב : (ב) שבת לה' . לשם יי' כשם שנאמר ששבת כראשית (ח) :
(ד) יהיה לארץ . לשדות ולכרמים : לא הזכירו . שקולצין ומורותיה ותרומתו לא תכסח ודומה לו (ישעיה לג) קונים
כסומים (תהלים פ) שרופה כחש כסותה (פ) : (ה) את ספית קצירך . אפילו לא זרעתה והיא נחתה מן הזרע שנפל בה
בעת הקציר הוא קציר ספית : לא תקצור . להיות נחזק בו כשאר קציר אלא הפקריהיה לגל : גזירך . שהנורת והקצרת
כני אדם מזה ולא הפקרתם : לא תבצור . אותם איך נוצר אלא מן המזקק : (ו) והיתה שקת הארץ וגומר . אף על פי
שאסרתים עליך לא תאכילה ולא תהנהא אסרתים אלא שלא תנהג בהם כמעל הכית אלא הכל יהיו שוים בה אתה ושכירך ותושבך :
שבת הארץ לכם לאכילה . (ת"כ) מן השבות אתה אוכל ואי אתה אוכל מן השמור : לך ולעבדך ולאמתך . (ת"כ) לפי
שנאמר (ישמות כג) ואכלו אכזבי עמך יכול יהיו אסורים באכילה לעשרים ת"ל לך ולעבדך ולאמתך הרי כעלים ועבדים ושפחות
אמורים כאן : ולשכירך ולהושבך . (ת"כ) אף הגויים : (ז) ולבחהמתך ולחיה . חס תיה אוכלת כהמה לא כל שכן
שמוכותיה עליך מה ת"ל ולבחהמתך מקיש כהמה לחיה כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל לבחהמתך מן הכית כלה לחיה מן השדה
כלה

באר רחובות דקדוקי רשי

(פשאדן) כתרגומו וענין קללה כמו מה אקוב ופתב לעיל ענין ארז ומה שחיסר לעיל כתב כאן ובאמת כוונתו לשני עניינים אחד :
(א) דהא בודאי אין לפרש שינוש הלח' דכאן כשימושה בכל מקום לדבוק ולחייבור דוחאי אין לדבוק אל השם הנכבד בה' שכיתת השביעית
כי הוא יתעלה לא ייעף ולא ייגע לכן קאמר רש"י לשם ה' ורעה לומר הלמה ככאן משמשת במקום חלת כשביל לה' (פון גאטש
כאנין וויגנין) : (ב) משום דמצינו מן שרש ותר מונור לדוד והינו ענין שיר דלא יתכן כאן לכן הוצרך לפרש כתרגומו לא תכסח לא
תזחור (דוא זאלשט גיט שניידן) וכן קועים כסומים וכו' . (ג) הוצרכו לדבוק דמלת כלב הראשון הוא כשני קולצין והוא לשון עבר
ויצמד כוונתו כלה (ער איז פולבינד פון זיך ועלצין) מן החיה כשהיה חסני כפתח וצירי ודגש תוך הלח' ד' והוא לשון זון וכועל יוצא כלה
(פאלענד אונ' רויס חוין) לבהמתך מן הכית וכן כתב רש"י כד"ה כלה וכן כתב הגאון בעל תו"ט כפ"ש דשכעית
משנה בית ע"ג :

רשב"ם

(א) בהר סיני קודם שהקס אהל מיעד : (ב) ושבתה . לשון כיעול : (ג) ואספת . שלא תפקוד ושבתם

מכיל יופי

כה בהר (פ) (וישבתה הארץ) . ענינו הברלה . והפסק הדבר : (ג) (אתה תבואה) שם
כולל לכל פרי מאקל ונקרא תבואה לפי שהוא טישנה הבאה
כי משנה שעפריה יקרא עבור : (ד) (עא תזמור) . פועל
נופל על כריתת הזמורה : (ה) (את ספית) . הוא הצמת
ויתכן שהכרם אשר לא יזמר ולא יעבד נקרא כן מפני שהגזיר
אסור כיון ובעצבים כמו סקרא השער הארון עלשם הקור גז'
מזך והשליכי : (*) דר 34 התעסקת

מצוה של

כל-תבואתה לאכל : ס ח וקפרת
לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע
פגמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים
תשע וארבעים שנה : ט והעברת שופר
תרועה בהודש השביעי בעשור להודש ביום
הבפרים תעבירו שופר בכל-ארצכם :
י וקדשתם את שנת החמשים שנה
וקראתם דרור בארץ לכל-שביה יוכל הא
היה לכם ושבתם איש אל-אחוזתו ואיש
אל-משפחתו תשבו : יא יוכל הוא שנת
החמשים שנה תהיה לכם לא חולעו ולא
תקצרו ארס-ספיהיה ולא תבצרו ארס-
גוריה : יב כי יוכל הוא קדש תהיה לכם
מן-השדה תאכלו את-תבואתה :

מצוה שלא

מצוה שלב

מצוה שלג

שלד שלה

מצוה שלד

שלישי

שני

מצוה שלד

מצוה שלח

עללתה למיכאל : ח והמני לך שבע
שמיטין דשנין שבע שנין שבע זמנין ויהיו
לך יומי שבע שמיטין דשנין ארבעין ותשע
שנין : ט ותעבר שופר יבקא בירחא
שביעאה בעשרא לירחא ביומא דכפודיא
תעבדון שופרא בכל-ארעכון : י ותקדשון
ית שנת חמשין שנין ותקרון תירומתא
בארעא לכל-יתבהא יוכלא היא תהי
לכון והרובון נבר לא-חסנתיה ונבר
לזרעיתיה תתובון : יא יוכלא היא שנת
חמשין שנין תהי לכון לא תורעון וקלא
תחצדון ית-כתהא ולא תקמפון ית-
שבקהא : יב ארי יוכלא היא קודשא
תהי לכון מן-חקלא תיכלון ית-עללתא :
יג בשתא דיובלא תדא תרובון נבר
לא-חסנתיה : יד וארי-תובנן זבינין
לתברך או תובן מן-יד חברך לא תונן נבר
ית-אחיהי : טו במנן שניא בתר יוכלא
תובון מן-חברך במנן שני-עללתא יובין-
לך : יו לפום סגיות שניא תסגי זבינהי
ולפום זגרות שניא תזעיר זבינהי ארי מנן
עללתא הוא מובין לך : יז ולא תונן נבר
ית-חבריה ותרחל מאלקך ארי אגא יי
אלהכון : יח ותעבדון ית-קמי ית-דיני
תשרון ותעבדון יתהון ותיבתון על-ארעא

ורחצן רשי

כלה לכהתך מן הבית (ג) : (ת"כ תענית ו) : (ח) שבתות שנים . שמוטות שנים וכול יעשה שבע שנים רמזות שמוטות
יעשה יוכל לחריהם ת"ל שבע שנים שכו פעמים כו ח מר כל שמוטה ושמוטה בומכה (ת"כ) והיו לך ימי שבע ויומר . ענין
לך שחק על פי שכל עשית שמוטות עשה יוכל למון מ"ט שנה ופסגנו של מקד ח יעלו לך חסכון שנות השמוטות למספר מ"ט : (ט) והעברת
לשון

היה כי עללהא למיכל : ה ותמני לך וגוי ויהיו לך סכום יאמי שבע וגוי : ט ותעברת קל שופר וגוי בעברת
 קל שופר חירותא קבל ארעכו : י ותקדשוני את שנת המישו שניו ותקדונו חירותא בארעא דישורא לקל
 יתקבא וגוי וגבר ליה חמסיה מתרבון : יא יובלא וגוי באנוקתא ולא תקטפון את עגבי שמטיהא : יב ארום
 יובלא היא וגוי : יג בשתא וגוי : יד וארום תובגון וביגי לתקרבון או תובגון עפקא דמיטלטלא מן עד
 חבריכו לית אחון בשאין לאוניא גבר את חבריה : טו עמי בני ישראל אין אתון ובגין תקיל או פרקא קמנה
 סכום שנייא קמר יובלא תובגון מן חבריכו קמנן שנייא דבגישות עללמא ובגין לכון : טז לפום סכום סוגי
 שניא סמני ובגין ולפרס סכום ועירות שניא תועיר ובגין ארום קמנן בגישות עללמא היא קעבן לך : יז ולא
 חונן גבר את חבריה במילין קשין ותחיל במאלהך אגא ואלהכו : יח ותעברון את קמיני נת סרדי דעני תרורא
 ותעברון

רשי

לשון (שמות לו) ויעבירו קול כמחנה לשון הכרה : ביום הכפורים . (ת"כ) עומטע סאמר ביום הכפורים איני יודע מהוא
 בעשור לחדש ח"כ למה לאחר פעסור לחדש אלח לומר לך תקימת בעשור לחדש דומה שבת ככל ארצכם ואין תקיעת ר"ה דומה שבת
 ככל ארצכם אלא כבית דין כלכד : (י) וקדשהם . (ת"כ) ככניסתה וקדשון אותה בבית דין ואנזורים מקודשת השנה :
 וקראתם דרור . לעבדים בין כרע בין שלא כלו לו שש שנים משמנוכר (ר"ה ט) א"ר יהודה מהו לשון דרור כמדור כי דרור
 וכו' סדר בכל מקום שהוא רוצה ואינו ברשות אחרים : ויובל היא . שנה זאת מובדלת משאר שנים בכניסת סס לה לכדה ונת
 שמה יובל שמה על סס תקיעת שופר : ושבתם איש אל אחוזתו . שהשדות חוזרות לבעליהן : ואיש אל משפחה השובו .
 לרבות את הנרע : (יא) יובל היא שנת החמישים שנה . מה ת"ל לפי סאמר וקדשתם וגומר כדאיתא בראש השנה וכת"כ :
 את העבדים המשוחרים חבל כושר אתה מן המופקדים כשם סאמר בשביעית כך נאמר כיובל כמלאו שתי שנים קדושות
 מיוכבות זו לזו שנת מ"ט שנה שמיטה ושנת התמימים וכל : (ב) קרש תהיה לכם . (ח"כ) תופסת דמיה כהקדש יכול תלא היא
 לחלוין תלמוד לומר תהיה כהוייתה תהא : מן השדה האכלו . (ת"כ) על ידי השדה אתה אוכל מן הבית שאם בלה לחיה מן
 השדה אתה צריך לכבד מן הבית כשם סאמר בשביעית כך נאמר כיובל . (יג) השובו איש אל אחוזתו . והרי כבר נאמר
 ושבתם איש אל אחוזתו . אלא לרבות השובו שנה . מה ת"ל לפי סאמר וקדשתם וגומר כדאיתא בראש השנה וכת"כ :
 כמשמעו ועוד יש דרשה מנין כשאתה מוכר חכור לישראל חכרך ת"ל וכי תמכרו מוכר לעמיתך מוסר ומניין שם כאת לקנות קנה
 מושראל חכרך ת"ל או קנה עוד יציתך : אל הונן . (ה"ב ב"מ נ"ה) זו אונאת מנוון : (טו) במספר שנים אחד הובל
 תקנה . וזה פשוטו ליישב המקרא על אופניו על ההנאה בא להזכיר כשתמכור או תקנה חקקע דענו כמה שנים יש עד הובל ולפי
 השנים ותבואות השדה שהיא ראיה לנשואת ימכור המוכר דיקנה הקונה שהרי קופו להחזירה לו בשנת הובל ואם יש שנים מונעות וזה
 מוכרה דענים וקרים הרי נתאלה לוקח ואם יש שנים מרובות ואל כל מונעת תבואות הרבה הרי נתאלה מוכר לפיכך צריך לקנותה לפי
 הזמן וזה נאמר במספר שני תבואות ימכור לך לפי מנין שני תבואות שתהא עומדת ביד הלוקח תמכור לו וירבותו דרשו (ערכיוב)
 נאכלן שהמוכר שדה אינו רשאי לנחול פירות מנשתי שנים שתעמוד שתי שנים ביד הלוקח מיום ליום ואפילו יש שלש תבואות באותן שתי שנים כגון
 שזכרה לו בקמתיה ושני אינו יוצא מפשוטו כלומר מספר שנים של תבואות ולא של יצמן ימנע שנים שנים : (יז) תרבה מקנתו . תזכירה
 כיוקר : תמנעו מקנתו . תמנעו דמיה : (יז) ולא הונן איש את עמונתו . (ת"כ) כאן הזכיר על אונאת דברים שלא
 יקניט איש את חברו ולא יאבדו ענה חזקה הוננת לו לפיררכו והנאתו של יועץ ואת מי יודע אם כתבונתי לרעה לכך נאמר ויראת
 עמיתך היודע מתשבות הוא יודע כל דבר הנספור ללב שאין מוכר אלף מי שהתשכף בלבו נאמר בו ויראת עמיתך : (יח) וישבתם
 על

רשב"ם

(י) ושבתם איש לירושתו . כגון ששורש לפנינו שהמוכר שדה חוזר לו בחנם כיובל ואיש אל משפחתו . עבד עברי תור חפסי כיובל :
 (יא) כוונתו גידולי עבדים שגדולת תכלתו . וכן פתחים בתבואה : (יב) מן השדה תאכלו . ולא מן הנאסף אל הבית שנספור
 לחופשו : (יג) כינוספר תבואות שעד הובל הוא חוכר לך ולא צוף הקרקע : פשט

מכלל יופי

ההיפסקת בהם בעבורה : (ח) (שבע שבהרות שנים) . בשמיטה השנים קרא כל שנת השמיטה מהם שבת
 ופירש ואמר שבע שנים שבע פעמים ואם אמר שבע שבהרות
 שנים וכל להיות שלא יהיה בהן תשע וארבעים שנה לפיכך
 אמר ופירש שבע שנים שבע פעמים : (י) (דרור) .
 תופש : (יובל הוא) . שנת החמישים נקרא כן לפי שדרו
 או הוא כעס יובל סי לה' תוקעים בה בשופר של איל
 נבואות שבה יירל ליה אל אחוזתו וכן כל יובל שבפרשה :
 ואל משפחתו : (טז) (ולפי מעט השנים) .
 שם או מקור :
 (יז) (ולא חונן) . ענין ההונאה יודע והוא ענין קיחת
 סמון

שלישי
ששי

וישבתם על-הארץ לבטח: יט ונתנה
 הארץ פריה ואכלתם לשבע וישבתם לבטח
 עליה: כ וקי תאמרו מה-נאכל בשנה
 השביעת הז לא נזרע ולא נאסף את-
 תבואתנו: כא וצויתי את-ברכתי לכם
 בשנה הששית ועשת את-התבואה לשלש
 השנים: כב וזרעתם את השנה השמינית
 ואכלתם מן-התבואה ישן עד השנה
 התשיעת עד-בוא תבואתה האכלו ישן:
 כג והארץ לא תמכר לצמחת כי-לי
 הארץ כייגרים ותושבים אתם עמדי:
 כד ובכל ארץ אחתכם נאלה תתנו לארץ:
 ס כה כיימוך אחיך ומכר
 מאחוזתו ובא גאלו הקרב אליו וגאל את
 ממכר אחיו: כו ואיש כי לא יהיה-לו
 גאל והשיגה ידו ומצא כדי גאלתו:
 כז וחשב את-שני ממכרו והשיב את-
 העדף לאיש אשר מכר-לו ושב לאחוזתו:
 כח ואם לא-מצאה ידו הי השיב לו והנה
 חמישי ממכרו ביד הקנה אתו עד שנת היובל-
 שלישי ויצא ביבל ושב לאחוזתו: ס
 כט ואיש כיימכר בית-מושב עיר חומה
 והיתה גאלתו עד-תם שנת ממכרו ימים

מצות שלט

מצוה ש"מ

רביעי

חמישי

מצוה שסא

החיה

רשי

עד

לרוחצין: יט ותחן ארעא אבה ותיכלון
 למשבע ותחבון לרוחצין עלה: כ וארי
 תימרון מה-גיכול בשתא שביעתא היא
 לא נזרע וקרא נכנוש ית-עללתנא:
 כא ואפקיד ית ברכתי לכוז בשתא
 שתיתיתא ותכנוש ית-עללתא לתלח שנין:
 כב ותזרעון ית-שתא תמינתא ותיכלון
 מן-עללתא עתיקא עד שתא תשיעתא
 עד-מיצל עללתה תיכדון עתיקא:
 כג וארעא לא תודבן לחלוטין ארי-
 דילי ארעא ארי-דנרין ותורבין אתון
 קדמי: כד ובכל ארע אחסנתכון פורקנא
 תתנון לארעא: כה ארי-יתמסכן אחוך
 ויזבן מאחסנתיה וימי פרקיה דקריב ליה
 ויפרוק ית זביגי אחוהי: כו וגבר ארי
 לא-יהי ליה פרוק ומדביק ידיה וישכח
 כמיסת פורקניה: כז ויתשיב ית-דשני
 זבינוהי ויחיב ית-מותרא לגבר דזבין ליה
 ויתוב לאחסנתיה: כח ואם לא-אשכחת
 ידיה כמיסת דיתיב ליה ויחון זבינוהי בי-דא
 דזבן יהיה עד שתא דיובלא ויפוק דיובלא
 ויתוב לאחסנתיה: כט וגבר ארי-זבין
 בית מותב קרתא מקפא-ישור ויהי פורקניה

על הארץ לבטח - שבען שנתה ישראל גוליס סנא' (ויקרא כו) חזרנה הארץ את סבתותיה וברנת את סבתותי' וסבעים שנה של גלות
 ככל כנגד סבעים שמיטות סכטלו היו: (יט) ונתנה הארץ וגומר - וישבתם לבטח עניה - שלא תדחגו משנת כנורת: ואכלתם
 לשובע - חף כתוך הושים תפח בו ברכה: (כ) ולא נאסף - אל הכית: את הבואהינו - כגון יין וכירות האילן וספיתין
 סבחים מחליהם: (כא) לשלש השנים - נקלע הסעית חיסן ועד ר"ה ולשביעית ולשמינית שירעו סמוינית כנרחסון ויקצרו
 כטסן: (כב) עד השנה ההשיעית - עד חג הסוכות של תשיעית שזא עת כל תבואתה של סמויני לתוך הכית סכל ונות

והעבדו ויהיו וגו' : יש ותתן ארעה איבה ותיכלה ותשבעו ותיתבו על ארעה לרועתו : כ וארם אין
 תימרו מה יכול בשמא שביעמא הא לא גרע ולא נכוש נר במי עללמא : כא ואפקידת בךמי לכוון כן
 אוצבי טבין דבשמי שכינתי בשמא שתיממא ותעבדו עללמא דהספוק לתלמי שנין : כב והתקעו נה שמא
 ממימא ותיכלו מן עללמא עתקמא דהיא שמא שתיממא עד שמא השיעקו עד זמן מיעל עללמא תיכלה
 עתקמא : כג וארעה וישאר לא העבדו למלוטין ארם די לי ארעה ארם בירין ותותבין אחר עמי :
 כד ובכל ארע וגו' : כה ארם אין ותספון אחר ויבון מאתפנתיה וימי קריקת דקריב ליה ויפרוק נר
 ויבני ארתי : כו ויגבר ארם לא יהי ליה מאן דחמי למפרוק ויבני ותארע ידיה וישבת הי במיסת פורקניה :
 כז ויבוק נה פנים שני ויבני נחמי נה מתקא וגו' : כח ואין לא תארע ידיה הי במסת דתיב ליה ויהי
 ויבני נה מאן דבין יהיה עד שמא דייקלא ויפוק בלא יבסך ותוב לאתפנתיה : כט ויגבר ארם ויבון בית מתקבא
 בבורני

רשי

הקץ היו כסדה בנרות ופתארי הוא עת האסוף לבית ומעשים שהיה נריכה לעשות לארבע שנים בששית שלפני השמחה השביעית
 שהן צעלין מעבודת קרקע שתי שנים רמות השביעית והיכול ונקרא זה נאמר כשאר השעטות כגון : (כג) והארץ לא תמכר .
 (ת"כ) ליתן לאו על חורת שדות לבעלים כיוכל שלא יהא הלוקח כוכסה : לצמיתות . לפסיקה לזכירה פסקה עולמית : גו
 לי הארץ . (ת"כ) אל תרע עיניך ככשאינה שלך : (כד) ובכל ארץ אחוזתכם : (ת"כ) לרכות כתיס ועבד עשרי וכר
 זה מכולם (בקדושין כא) . ולפי פשוטו סעיף לפרט של אחריו שכמוכר חמותו רשאי לגאלה לאחר שתי שנים או הוא או קרובו
 ואין הלוקח יכול לעכס : (כה) כי ימוך אחיך ומכר . (ת"כ) ולמד שאין אדם רשאי למכור שדהו חלל ממחמת דוחק עוני :
 בואחוזתו . ולא כולה למד דרך ארץ שיסיר שדה לעלמו : וגאל את ממכרו אחיו . (ת"כ) ואין הלוקח יכול לעכס : (כו) ואיש כיילא
 יהיה לו גואל . (שם ת"כ) כזה שנים היו עד היכול כך וכך וככזה וכרתים לך כך וכך עתיד היית להחזירה כיוכל כמאלת קונה מספר הכבאות
 כפי חשבון של כל שנה אכלת אותם שלש שנים או ארבע הולא את דמיך מן המספון ועול את השאר וזהו והשיב את העודף בדמי
 הנוקח על הכיילה שחלה ויתנס ללוקח : לאיש אשר מכר לו . העוכר כזה שכל לגאלה : (כח) די השיב לו . (ערכין ל)
 ואלו שאלו גואל לחאין : עד שנת היובל . (ת"כ) שלא יכנס לתוך אותה שנה כלום שהיכול משמט שתחילתו : (כט) בית
 פורשב עיר הובמה . (ת"כ) בית בתוך עיר המוקפת חומה עומת יהושע בן נון : והיתה גאולה קרא גואל :
 לגאלה משתי שנים ואילך כל זמן שירצה ובתוך שתי שנים הראשונים אינו יכול לגאלה הוצרך לפרש כזה שהוא חלוף זאם רזה לגאל
 כשזה ראשונה גואלה ולאחר עאלן אינה גואלה : ונתתה גאולתו . של בית : ימים . ימי שנה שלמה קרויים ימים וכן
 בראשית כד

רש"ב

(כא) לשלש השנים . לפי הפשט . ורועש ששית תפרנס ששית ושביעית ושמינית . וירעו ויאלכו מתכונות ששית עד תחילת תשיבון
 שיתפרנקו מתכונת הנורעת בשמינית : (כד) גאולה תתנו לארץ . אם ירצה הנוכח לפניה היובל : (כו) והשיב את העודף . עון הפנים עד
 היובל

מכלל יופי

ומן אחרים בדרך מוקח וממכר או בולתו שלא מדעת :
 (עמיתו) . שרשו עמה כמו ישיה כאל צפה הצפית ואפשר
 שיהיה שרשו עמרת : (יט) (לשבע) . שם :
 (כ) וכי תחמרו מה נאלל . כמו וקורם וכי תארו
 כשנה השביעית מה נאלל והטעם מה נאלל
 כשנה השמינית כי השביעית יתכלו מקירות הששית
 כמנהג כלל השנים :
 (כא) (ועשת) . תהיו
 להורו
 הנמכה וברוב הספרים
 בקמין וכו חבר אגריה בן
 מתליקמין וכו הוא משפטו
 אסין כי ועשרת משפטו
 לשלש השנים : ששית
 השמינית שאתים
 חסל :

תהיה גאלתו: ל ואם לא יגאל עדי מלאת
 ק לו קרי ו' שנה תמימה וקם הבית אשר בעיר
 לא יצא ביבל: לא ובתי החצרים אשר
 אין להם חמה סביב על שדה הארץ יחשב
 גאלה תהיה לו וביבל יצא: לב וערי
 הלויים בתי ערי אהותם גאלת עולם תהיה
 ללויים: לג ואשר יגאל מן הלויים ויצא
 ממבר בית ועיר אהותו ביבל כי בתי ערי
 הלויים הוא אהותם בתוך בני ישראל:

מצוה שמכ

לד ושדה מגבש עריהם לא ימכר כי
 אהות עולם הוא להם: ס לה וכי
 נמוך אחיד ומטה ידו עמך והחזקת בו נר
 ותושב ותי עמך: לו אל תקח מאתו
 גשך ומרבית גראת מאד היף ותי אחיד
 עמך: לו את כסף לא תתן לו בגשך
 ובמרבית לא תתן אכלך: לח אני יהוה
 אלהיכם

מצוה שמו

עד משלם שתא דזבינוהי עידן בעידן יהי
 פורקניה: ל ואם לא יתפרק עד משלם
 ליה שתא שלמתא ויקום ביתא דבקרמא
 דליה שורא לחלוטין לדופן יתיה לדרוהי
 לא ופוק ביובלא: לא ובתי פצחיא דלית
 להון שור מקף סחור סחור על חקל
 ארעא ותחשבון פורקנא יהי ליה וביובלא
 ופקון: לב וקרני לויא בתי קרני אחסנתהון
 פורקן עלם תהי ללויא: לג ודיפרוק מן
 לויא ופקון זביני ביתא וקרני אחסנתיה
 ביובלא ארי בתי קרני לויא היא אחסנתהון
 בגו בני ישראל: לד ותקל רוח קרניהון
 לא וזרען ארי אחסנת עלם הוא להון:

לה ואריית מספן אהוך ותמוש ידיה עמך
 ותתקף ביה דיר ותותב ויחי עמך: לו לא
 תסב מניה חבוליא ורבייתא ותרחל מאלקהך
 ויחי אהוך עמך: לו ית כסף לא תתן ליה
 בחבוליא וברבייתא לא תתן מיכלך: לח אנא

רשי

(בראשית כד) תשב הנערה אתנו ימים: (ל) וקם הבית לצמיחות - יאל מחכו של מוכר ועמוד כחכו של קונה: (אשר
 לא חומה: לו קרינו אמרו רבותינו ו"ל שאין לו עכשו החיל והיתה לו קודם לכן - ועיר כקפה הוא והוצרך לכתוב לה אלה עותך
 שצריך לכתוב לא כפנים תקנו לו כמסורת זה נוכל על זה): לא יצא ביובל: אמר רבספרא אם פגע בו יוכל כחך שנתו לא יצא:
 (לא) ובתי החצרים - כתרננו פנתין עירנות פתוחות מלחן חומה ויש הרבה בספר יהושע (יהושע יג) הערים וחצריהם
 (בראשית כח) כחצריהם וכטירותם: על שדה הארץ יחשב - הרי הן כשדות הנגאלים עד היוכל ויגאלן ביובל לבעלים
 אם לא גאלו: גאלה תהיה לו - (ת"כ) מיד אם ירעה וכו' ופה כמו מכה שדות שהשדות אינן נגאלות עד שתי שנים: וביובל יצא -
 כמס: (לב) וערי הלויים - ארבעים ושש עיר שנתנו להם: גאלת עולם - גואל מיד חפילו לפני שתי שנים אם מכרו שדה
 משדותיהם הנותנות להם כאלפים חמה סביבות הערים או אם מכרו בית טעיה חומה גואלן לעולם ואינו חלוט לסוף שנה: (לג) ואשר
 יגאל מן הלויים - ואם יקנה בית או עיר מהם ויגאל ביובל אותו ימכר של בית או של עיר וישנו לבני שמכרו ולא יהיה חלוט כשאר בתי ערי
 חומה של ישראל וגאלוהו לשון מכירה - ד"א לפי שאחר גאלת עולם תהיה ללויים יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי
 הלויים אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט"ל ואשר יגאל מן הלויים חף הגואל מיד לוי גואל גאלות עולם: ויצא ממכר בית - הרי זו מצוה
 אחרת ואם לא גאלה ויאלה ביובל ואינו נחלט לסוף שנה כבית של ישראל: כי בתי ערי הלויים היא אהותם - לא היו להם נחלת שדות
 וכרמים אלא ערים לשבת ומגריהם לטיבן הם להם כמקום שדות ויש להם גאלוה שדות כדי שלא הופקע נחלתם מהם:
 וישרה

בבורנין דמקפין שור ויהי פרקניה עד משלם שמה דנביני מן עינו לעינו ויהי פרקניה ל ואין לא יתפדיק
עד ומן משלם ליה שמה שלימחא ויקום ביתא דבקרמא דליה שורין לחלוטין לדנבן ומה לדרי לא ופיק בייבלא :
לא וכתו בוסקנא דלית להון שור מסך חזיר חזיר הי קטיקדיסין דפריסן על תקל ארעא ויתשבו פרקנא קחי
להון וביבלא יפקין : לב ופרקי לינאי קחי אסתגתהון פירקן עלם ויהי ללינאי : לג וימאן דפרוק מן
לינאי ויפוק ויניי ביתא וקחי אסתגתהון בייבלא ארום בתי קחי לינאי היא אסתגתהון בני בני ישראל :

ירושלמי

ותקל פרנוילי קחינהון לא יבבון ארום אסתגת :

עב פסקד לא תתן ליה בשעירין ובריקון לא תתן מוונקד :

אנא היא : אלקהון די פרנקית וצפיקית ותכוון פרנקין מן

ארעא

רשיי

(לד) ושרה מגרש עריהם לא ימכר . ומכר גזכר שאם הקדוש בן לוי את שדהו ולא גאלה ומכרה גזכר אינה יולאה לכהנים כיובל
כמו שנאמר כישראל (ויקרא כו) ואם מכרתה שדה לא יגאל עוד אכל בן לוי גאל לעולם : (לה) והחזקתו בן אל
תניחנהו שירד ויפלו ויהיה קשה להקנינו אלא חזקו משעת מוטת היד למה זה דומה למשחוי שעל החמור עודו על החמור אחד תוסס בן
ומעמידו נפל לארץ חמסה אין מעמידו אותו : גר ותושב . אף אם הוא גר ארומס וחיוהו תוסס כל שקיכל עליו שלא לעבוד ע"א ואוכל
ככלות : (לו) נשדוהרבות . חד שוניהורכבן ולעבור עליו כשני לאיון : ויראת מאלהין . לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר
הרבות וקשה לפרוש הימנו ומורה לעצמו היתר כשכיל מעותיו שהיו בטלות אללו הוצרך לומר ויראת מאלהין (ב"מ סא) איהתולה
מעותיו כשכריו להלוותם לישראל כרביית הריזה דכה המסור ללבו של אדם ומחשתולכן הוצרך לומר ויראת מאלהין : (לח) אשר
הוצאתי

רשב"ם

עד היובל שלא חבל עדיין העודף המעדיף תדע על שנים שאכל כבר : (לג) ואשר יגאל מן הלויים . כמו שנאמר גאלות עולם תהיה ללויים : והוא
ירצה לגאול . ואין לו כזה לגאול : ויאל ממכר בית וגו' כלומר תשכחו כחכם (ס"א מה"ד לד) ושדה מגרש . כמפורש כאלה תסעי :
עבודת

מכלל יופי

גאלת עולם ואם לא גאלו ויצא ממכר בית ועיר אחותו כיובל :
(כי כתי ערי הלויים הוא אחותם) . במקום שיש בו זכר לזכר
ולנכבה ראוי לתקן כך כי מלח היא שבה אק אחותם לא על
בתי ואף על פי שאינו מבואר הענין ברשון כל כך כי מן
הנהוג הוה ליה למימר הכנוי על בתי לא על אחותם כמו כי
אחיות עולם הוא להם כי הוא שב אל השרה לא אל אחות
וכן הטנהג כרוב : (לה) וכימוך . שרשמוך וכמוך
אחך שהוא קמוץ ענין שפלות כן הוא דעת רבינוה .
ולדעת רבינוהודה הוא מפעלי הכפל ובא השורק בסקום
חולס וכי משליכע ירו' ושמה וכיון אחך ואף ער פי
שהוא קמוץ שלא כדרך פעלי הכפל אולי בא הנהגה
להמורת אות הכפל ובטכיל ומן אחך אף על פי שדווא
קמוץ כמשפט נחי העין טוב הוא לשומו מפעלי הכפל דפי
שמצאנו תהליס קו נ'מוכר בעונם שהווא באסת מפעלי
הכפל וכן הנפעל קהלי : אף המקרה בפדים
ישעיה יג וכל לבב אנוש יפס ואהרו שיש לו
הכרים מפעלי הכפל ואין לו חכר מנחי העין טוב הוא
לומר שהוא מפעלי הכפל ובא הקמץ תמורת הכפל וכן ובי
ימוך

קורא השנה ימים סתם : (ל) (שנה תמימה) . נקראת
כן לפי ששכה השמש אל הנקודה שהתחלה ממנה :
(וקם הבית) . תעמוד ותתקיים :
אמר לא חומה . כתיב לא כח"ל וקרי לו כיוו ופירושו
שקרא עיר חומה היא מוקף חומה כעת ככוס
הארץ אף על פי שאמר זה אין לו חומה :
(לצמיתת) . ענין כריתתה והוא שם : (לא) (וברתי
החצרים) . הם הכפרים והפרוזות שאינם מוקפות חומה
שרם וכמו חצר :
(לב) (ואשר יגאל) . על שדה הארץ . כמוניכואו
יש מפרשים אשר יקנה האנשים על הכנים
כלומר אם יקנה אדם מהלויים ופירושו עס :
בית עיר חומה לא יחלט
לשנה כמו מישראל אלא יצא כיובל אם לא גאלו בנתים ויש
לפרשו לשון גאולה לפי שאמר גאלת עולם תהיה ללויים
וכול לא דבר הכתוב אלא בישראל שלקחה מיד לוי שיש
ללוי לגאול לעולם אבל לוי שלקח מדלוי לא יגאל לעולם
לפיכך אמר ואשר יגאל מן הלויים כלומר לוי גואל מיד לוי

אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים
 לתת לכם את ארץ כנען קהיות
 לכם לאלהים: ס לט וקי ימוך
 אתיד עמד ונמכר לך לא תעבד בו עבדת
 עבד: מ בשכיר בתושב יהיה עמד עד
 שנת היבל יעבד עמך: מא ויצא מקמך
 הוא ובניו עמו ושב אל משפחתו ואל
 אחות אבתיו ישוב: מב כי עבדי הם
 אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לא ימכרו
 כמכרת עבד: מג לא תרדה בו בפרך
 ויראת מאלהיך: מד ועבדך ואמתך
 אשר יהיו לך מאת הנשים אשר סביבתיכם
 מהם תקנו עבד ואמה: מה וגם מבני
 התושבים הנרים עמכם מהם תקנו
 וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו
 בארצכם והיו לכם לאחזה: מו והתגחלתם
 אתם לבניכם אתריכם לרשת אחזה לעלם
 בהם תעבדו ובאחיכם בני ישראל איש
 באחיו לא תרדה בו בפרך: ס מז וכי
 רשית יד גר ותושב עמד עמך אתיד עמו
 ונמכר לגר תושב עמך או לעקר משפחת
 גר: מה אחרי נמכר נאלה תהיה ללו

ישי
 רביעי
 פסוק שמד

פסוק שמח
 פסוק שמו

פסוק שמו
 שביעי

תהא

אחד

רשי

הוצאתי וגו' - והתחנתי בין בכור לשניו כסוד חף אתי ודע ונפרש עון הנולדו ונעונו לישאל ברכית ואומר של בכורים - ל"א אשר הוצאתי
 אתכם מארץ מצרים על ונתת שתקבלו עליכם וימותי אפילו הם כעדות עליכם - לתת לכם את ארץ כנען - כסדר שיקבלו מלפני -
 להיות לכם לאלהים - (ה"כ) שכל הדור בארץ ישראל חני לו לאלהים וכל היוצא ממנו כעובד ע"ה: (לט) עבודת עבד - עבד
 של גנאי שיהיה כי-כר בה כעבד שלח וילך כיון שחריו לבית מדרתן ולא יגעלו לו חנעלו: (מ) כשכיר בתושב - עבודת קרקע ונולדת
 איונות כשאר שכירים התקנה בו: עד שנת היובל - אם פגע כוונתו למני טע שנים היוכל חנעלו: (מא) ובניו עמו -
 אחר רבי שיעור אם הוא נמכר בניו מן מוכר חנעל חנעל שרבו חייב כעובד בניו: אלא אחות אבותיו - (ה"כ סכות זב) אל ככות
 אבותיו ואין לו ללו ככך: אחות - חוקת: כי עבד הם - (ה"כ) שטרי קודם: לא ימכרו מימכרת עבד - כסדר
 כלן יש עבד לנכור ולא יעמידנו על חסן הלכה: (מג) לא תרדה בו בפרך - אלא תהא שלח לנורח כדי לענותו אל תתקד לו כחס ליתת קוח
 ה"ה

אדעא דמערובי מוטל ל'מינן לבון וגו' : לט - וארום יחמסכו אחוץ עמך ויזבנו לך לא תפלה ביה הי כנימימי
 פולחנית עבדו : מ הי כמירא הי כמירא הי עמך וגו' : מא ויפית לבר חורין מעמך הוא רבני עבדות
 ויחוב לגינסיה ולפחטת אקהוי יחוב : מב ארום עבדי הינו דמניפיקית יתהון פריקין מארעא דמערובי לא
 קבניו הי כנימימי וכו' עבדו : מג לא משמעדרון ביה בקשיו ותדמל מאלהך : מד בם עבדו
 ואמתיכו דיהון מן אמהבון דמו עמקא די פתריניחיו מנהון חבניו עבדו נאקוה : מה נארף קבני
 חיתבא עריליא דבנינו עמבון מנהון חבניו וכו' יתמיסו דעמבון דארקל'ידו בארעבו ולא מן כנענאי ודוון לבון
 לפחטא : מו ותחטבו יתהון לבניכו בתריכו לירותרת אפסא לעלם בהון הפלתון ופאחוכון בני ישראל גבר
 בתריה לא תשעדרון בהון בקשיו : מז וארום הארעות ערל וחיתב דעמד ויחמסכו אחוץ עמיה ויזבנו לערל
 חיתב דעמך או לשריש פולחניא נרקאא למשקיא לת ולפחטא דמערערת גלרא : מט בתר וישתמורע

לבון

רע"ו

סו והוא חבו לך עזר תחת הגת ע"ש א"ש א"ש תאמר אין מזכיר כדכר א"ש לנורח א"ש לאו ואומר ח"י לו שהו לנורח כ"י הדבר הוא מסור
 ללכו לכך כאשר ויראת : (מד) ועברך ואמתך אשר יהי לך : ח"ת א"ש כן כזה אשתתו בעבדי ח"י מוטל באומות ח"י מוטל שהיו
 קוה"תי (דברים ב) לא תחיה כל נשמה ח"א מיימזני - ח"ת הגוים הם יהיו לך לעבדים : אשר מביכותכם - ולא שבתוך גבול
 ארצכם שהיו כהם אמרתי לא תחיה כל נשמה : (מח) וגם מבני החושבים - (קדושין סז) שלא מסיבותיכם לישא נשים כהרזכם
 וילדי להם הכן הולך אחר האב ואינו כולל לא תחיה ח"א ח"ת מותר לקנותו כעבד - מהם תקנו : אותם תקנו : (מו) והנהגה להם
 לבניכם - החוקים הם לנחלה לנורח בניכם אחרים - ולא יתכן לפרש הכלים לבניכם ש"כ שיהיו לפתוב והנחלתם אותם
 גר וחושב - גר והוא תושב כתרונותו ערל תותכוסו פנו מוכח ומכר לגר תושב : ובי תשיג יד גר וחושב עמך - ח"ג ר"ש ל'שיג
 דכוקי עמך : ומן אחוץ עמו - ח"ג ל'שיג דכוקי עמו על ידי שלמד ממשו : משפחתו : (קדושין כ"ב ע"א) זה
 הגוי כשהוא אינר ליעקר זה המוכר ל'ע"א עמה להיות לה שמה ולא לאלהות ח"א לחטוב ע"ש ולא ח"מ : (מח) גאלה חזיה לר -
 ע"ד ח'ל תימחהו שיעמד עד שנת היובל שהרי כל עמיו לא קנאו ח"א לעבדו עד היובל שהרי כובל יתכנו שנתעד ל'שנת היובל

באר רזובות דקרוקי רע"ו

(ד) משום דמלת והתחלתם לשון התפלה הוא ענינו שמועל פולחנות נעשו ולא תגא הפעולה ויחזיקו להם אחר וחס כן קשה ה"אך
 יתכן אחריו מלת לבניכם הלא דין הלמד להורות הונאות הפעולה לחדם אחר לכן קאמר רש"י החיקו בהם לנחלה לנורח
 בניכם ור"ה לומר הלמד מן מלת לבניכם לא תמנה להונאות הפעולה רק נחשת במקום מלת כשכיל ולנורח וכיאוורו האמות וקבלו הנחלה
 לנורח הנשים והיינו כשעת קבלת האמות הפעם יקבלו גם הבנים כאלו קאמר שיכלו עניהם כבת אחת ולפי זה לא פעולת היובל הוא
 זה שסיים ולא יכן לפרש הכתובים (ח"א ע"כ) והיינו פעולת היובל לחדם אחר דאם כן כ"ל לזכותם ויחזיקו להם לשון הפעולה דאיתו לשון
 הוא תמנן למעולת היובל אבל עכשיו דכ"ז והתחלתם שהיא כיוו והתחלתם והיינו לשון התפעל
 בעמנו הורכבו לפרש הלמד מלת לבניכם היא תמנן מלת כשכיל והיינו לנורח בניכם :

לדעת

רשב"ם

(לט) עבודת עבד - לרדותו כפרך כעבד כנען : (מו) או לעקר - טעמד מזה העלמות רחוק מארצכם : לא תושב ולא גר ולא גוי ואורח +
 נמכית

מכלל יופי

ימוד אחיך בא בשורק כמו מזליכט ירדן ושמה תהיה
 ישרד צהרים : (והחוקת כו) - הישטייד להחצק
 בידו ולעזרי : (והיעמד) - יתכן להיותו פועל
 עבר אשרש חייובא כורך על : (לו) (גשך) - לפי שהרבית
 הוא כאלו נישן הארס נקרא נישן : (חרבית) - יש וכו'
 ובמ"ה עניו רבון : (אחוז עמד) היא מנורת
 קעל או נה ר"מ ומושפטו ויה אוהסר הכפל
 ומשפטו ו" : (לש) (ר"א) העבד בו -
 הנעבד קשור עפ"תאם כן האמר על העבד עובד
 אותו והאמר על האדון עובד בו : (ס) (כשכור) - זה

הנכרי 36 17 (*)

אחד מאתיו ונאלטו : מט או דרו או בן-
 דרו ונאלטו או משאר בשרו ממשפחתו
 ונאלטו או השניגה דרו ונגאל : נ וחשב
 עם קנהו משנת המכרו לו עד שנת היבל
 והיה כסף ממכרו במספר שנים כימי שכיר
 יהיה עמו : נא אם עוד רבות בשנים
 לפיהן ישיב ואלתו מכסף מקנתו : נב ואם
 מעט נשאר בשנים עד שנת היבל וחשבי
 לו כפי שניו ישיב את ואלתו : נג כשכיר
 שנה בשנה יהיה עמו לא ירדנו בפרך
 לעינך : נד ואם לא ונאל באלה ויצא
 בשנת היבל הוא ובגיו עמו : נה כי לי
 בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי
 אותם מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם :
 כו א לא תעשו לכם אילים ופסל ומצבה
 לא תקימו לכם ואבן משכית לא תתנו
 בארצכם להשתחוות עליה כי אני יהוה
 אלהיכם : ב את שבתתי תשמרו ומקדשי
 תיראו אני יהוה :

מצוה שמה

מפטיר

כו

מצוה שמה

ג'ו . הש"ל . לאחז"ה סימן : ומפטירין ויאמר
 ירמיהו כירמיהו בסי' ל"ב :

תהא ליה נד במאהוהי ופרקניה : מט או
 אחבוהי או בר אחבוהי ופרקניה או מקריב
 בשריה מורעיהיה ופרקניה או דמרבין
 ידיה ויתפרק : נ ויתשב עם זבניה משתא
 דאודבן ליה עד שתא דיובלא ויהי כסף
 זבניה במנין שניא כיומי אנרא יהי עמיה :
 נא אם עוד סגאות בשניא לפומהן יתיב
 פורקניה מכסף זבניה : נב ואם יציר
 אשתאר בשניא עד שתא דיובלא ויתשב
 ליה כפום שנהי יתיב נרת פורקניה :
 נג כאגיר שתא בשתא יהי ועמיה לא
 יפלה ביה בקשיו לעינך : נד ואם לא
 יתפרק באילין ויפוק בשתא דיובלא הוא
 ובניה עמיה : נה ארידלי בני ישראל
 עבדון עבדי אנון דאפקית ותהון מארצא
 דמצרים אנא יי אלקכון : א לא תעבדון
 לכוון טעון וצלם וקמא לא תקימון לכוון
 ואבן סגידא לא תתנון בארעכון למסנד
 עלה ארי אנא יי אלקכון : ב יתיומי
 שבאי דילי תטרון ולבית מקדשי תדרון
 דתלין אנא יי :

אם

אם

רשי

ופנוי שתת יודך הכתוב מדבר ואע"פ כולא תכל עליו (ב"ק ק"ג) כעקופין מפני תולד השם אלא ככא ליגאל ודקדק בחשבון לפי המוצי
 בכל שנה ושנה יכסה לו הגוי ען דמיו חס היו עשרים שנה משמכר עד היובל וקבלו בעשרים שנה גיזאל שנה הגוי עבודת שנה כמנה ולאם סהה זה
 חלבו חמש שנים וכל ליגאל יכסה לו חמשה עשר ויתן לו העבד ט"ו עניים והיו היה כסף מחכרו כחשטר סנים : (ג) כיומי שכיר יהיה
 עמו . חשבון המוצי לכל שנה ושנה יחשב כאלו כשכר עמו כל שנה בחינה ויכסה לו : (א) ואם עוד רבות בשנים . עד היובל .
 לפיהן . הכל כמותר שתי : (ג) לא ירדנו בפרך לעינך . כלומר ואתה רוחה : (נד) הוא זבניו עמו . בני חייב
 בחובות סנין : ואם לא ינאל באלה . כללה הוא נאל ואינו נאל בשם : (נה) כי לי בני ישראל עבדים . סטרי קודם .
 אני ה' אלהיכם . כל המעבדן מלמטה כאלו מעבדן מלמעלה : (א) לא העשול לכם אילים . (ת"ב) כנגד זה הנמכר לככרי
 של